

Thuis in de gemeente: participatie met een verstandelijke beperking

De WMO geeft gemeenten de opdracht om de participatie van mensen met een verstandelijke beperking te ondersteunen. Maar gemeenten weten vaak niet wat deze groep nodig heeft. Zo krijgen mensen met een beperking onvoldoende kans een eigen plek te vinden in de samenleving.

Het belang van participatie

In Nederland wonen ongeveer 112.000 mensen met een verstandelijke beperking, van wie bijna de helft een lichte beperking heeft. De zorgvraag van deze groep is de afgelopen jaren gestegen, onder meer doordat de maatschappij hogere eisen stelt aan het functioneren van burgers. Ook worden mensen met een verstandelijke beperking gemiddeld ouder dan voorheen. Vanuit het oogpunt van individueel welbevinden, sociale cohesie, het recht op participatie en kostenbeheersing is het belangrijk om onderzoek te doen naar de participatie van deze groep. Dergelijk onderzoek kan ook handvatten bieden aan gemeenten. Zij geven aan nog onvoldoende in beeld te hebben wat hun inwoners met een verstandelijke beperking nodig hebben om te kunnen participeren. Ook voor professionals in de zorg is het vaak niet duidelijk hoe zij participatie kunnen ondersteunen.

Participatie volgens de doelgroep zelf

Er is nog nauwelijks onderzoek gedaan naar de vraag hoe mensen met een verstandelijke beperking zelf tegen participatie aankijken. In dit onderzoek zijn allereerst zo'n vijfhonderd mensen met een verstandelijke beperking bevraagd over hun maatschappelijk leven. Maken ze bijvoorbeeld gebruik van buurtvoorzieningen? En hoe besteden ze hun vrije tijd? Onderzoekers met een verstandelijke beperking hebben vervolgens een selectie uit de onderzoeksgroep uitgebreid geïnterviewd. Dat gebeurde aan de hand van de in Amerika ontwikkelde methode 'Zeg het ons', waarvoor de interviewers een speciale training kregen. De gesprekken werden gehouden in zes gemeenten waar mensen met een beperking veel of juist weinig participeren. De respondenten geven duidelijk aan wat zij nodig hebben om mee te kunnen doen: sociale vaardigheden, een prettige en veilige woonomgeving, voldoende leuke activiteiten in de buurt en begrijpelijke informatie over wat er te doen is in de gemeente. Ook moeten zij ruimte en kansen krijgen om te participeren in de samenleving. Erbij horen in de gemeente betekent inwoner zijn en post ontvangen, maar ook contacten hebben in de buurt. Het is voor de respondenten cruciaal dat zij worden benaderd als individu, en niet alleen als groep of als cliënt van een zorginstelling.

Onvoldoende afstemming op lokaal niveau

De andere onderzoekers spraken intussen met professionals en met gemeenteambtenaren. Hoe maken zij meer participatie mogelijk, en wat werkt daarbij goed en wat niet? Wat is er nodig om mensen met een beperking op weg te kunnen helpen? Uit dit deel van het onderzoek blijkt dat gemeenten, welzijnsorganisaties en zorginstellingen nauwelijks van elkaar weten hoe zij mensen met een beperking kunnen ondersteunen. Soms hebben ze daar ook verschillende opvattingen over. Zo blijken sommige gemeenteambtenaren te vinden dat meedoen in de wijk van mensen met een verstandelijke beperking vooral een taak is voor het maatschappelijk middenveld en zorgaanbieders. Die vinden op hun beurt juist dat de gemeente hierin aan zet is. Verwachtingen blijven over en weer vaak onuitgesproken. Daardoor blijven kansen onbenut.

September 2013

Het programma Disability Studies

Disability studies vult de traditionele blik op handicap en beperking aan én bekritiseert deze. Dat gebeurt door het inzetten van verschillende manieren van kijken, onderzoeken en interpreteren. Zo ontstaat een beter zicht op de mix van onder andere sociale, politieke, economische en culturele invloeden op vraagstukken rond disability, zoals de kwaliteit van bestaan en het kunnen meedoen in de samenleving.
www.zonmw.nl/meedoen

ZonMw stimuleert
gezondheidsonderzoek en
zorginnovatie

Laan van Nieuw Oost-Indië 334
2593 CE Den Haag
Postbus 93245
2509 AE Den Haag
Telefoon 070 349 51 11
Fax 070 349 51 00
info@zonmw.nl
www.zonmw.nl

Vooruitgang vraagt om onderzoek en ontwikkeling. ZonMw financiert gezondheidsonderzoek én stimuleert het gebruik van de ontwikkelde kennis – om daarmee de zorg en gezondheid te verbeteren.

ZonMw heeft als hoofdpodragtgevers het ministerie van VWS en NWO.

De rol en mogelijkheden van de gemeente

Gemeenten zien voor zichzelf een voorwaardenscheppende taak bij het bevorderen van participatie van mensen met een beperking. Zij zijn op zoek naar manieren om dit te kunnen vormgeven en om de belangrijke partijen bij elkaar te brengen. De meeste gemeenten staan nog aan het begin van dit proces en zijn in de fase van het leren kennen van de behoeften van de doelgroep.

De rol en mogelijkheden van begeleiders

Ook begeleiders hebben behoefte aan kennis over manieren om participatie te ondersteunen. Sommige zorginstellingen zoeken de oplossing in het versterken van (sociale) vaardigheden van cliënten, terwijl andere hun cliënten stimuleren om lid te worden van een vereniging. In het algemeen valt op dat de ondersteuning bij participatie meer gericht is op activiteiten en ' bezig zijn ' dan op het stimuleren van persoonlijke contacten of vriendschappen. Ook heeft de ondersteuning een fragmentarisch karakter. Begeleiders missen de kennis en vaardigheden om een brug te slaan tussen de zorginstelling en de woonwijk. Ook ervaren ze vaak een dilemma tussen 'beschermen' of (in hun ogen) 'risico's nemen'.

Opbrengsten van het onderzoek

De resultaten uit het onderzoek zijn samengevat in een wetenschappelijk artikel en omgezet in handreikingen voor gemeenten en professionele begeleiders. Ook voor mensen met een verstandelijke beperking is een handreiking geschreven, waarin de tips en ervaringen uit de interviews zijn verwerkt.

De onderzoeksmethode zelf is een belangrijke opbrengst van het project. Een ervaringsdeskundig onderzoeker blijkt andere, belangrijke informatie zichtbaar te kunnen maken. Mensen met een beperking die in onderzoek de rol van interviewer hebben, waarderen dit bovendien zeer. Hun zelfvertrouwen neemt toe, zij leren nieuwe vaardigheden en doen soms zelfs nieuwe vriendschappen op. Ook voor de onderzoekers en de betrokken professionele begeleiders blijkt de gekozen methode een waardevolle aanvulling in termen van beeldvorming en reflectie over ervaringsdeskundigheid.

Thuis in de gemeente: aanbevelingen voor participatie voor en door mensen met een verstandelijke beperking

In dit onderzoek zijn mensen met een verstandelijke beperking, gemeenteambtenaren en professionals geïnterviewd over het belang en de mogelijkheden van participatie. Een belangrijke conclusie: gemeenten, zorg- en welzijnsorganisaties moeten op lokaal niveau met elkaar en met mensen met een beperking gaan samenwerken, om zo de participatie van deze groep te bevorderen.